

Slovenska lirika med 2.sv. vojno (1941-1945)

Nastajala je v taboriščih, zaporih, ilegali, zakloniščih, na osvobojenem ozemlju, partizanskih pohodih, v Italiji.

27.4.1941 – ustanovljena je osvobodilna fronta. V tej so sodelovali vsi (umetniki, učitelji, politiki) in vsi so sprejeli njen program. Predvsem umetniki se zavzemajo za ohranitev slovenskega jezika, hočejo preoblikovati slovensko mišljenje (radio Kričač). Radio Kričač je bil prvi in edini ilegalni radio v Z Evropi. Kulturni molk pomeni, da umetniki molčijo, ker so nemški okupatorji prepovedali pisanje v slovenskem jeziku. Italijani to dovolijo, vendar le pisanje v korist Italije. Zato se umetniki odločijo, da bodo molčali. Tudi kulturne ustanove so ukinjene, samo Drama in Opera delujeta. Pomemben je tudi ilegalni tisk. Prvi se zgodi ob napadu na Jugoslavijo. Gre za plakate. V tem času delujejo številne tiskarne.

Pesniki pišejo domovinske, narodne in revolucionarne pesmi. Te so najbolj pogoste, pozivajo k boju. Pišejo tudi razpoloženske pesmi. Tudi partizanski liriki pišejo ljubezenske in miselne pesmi. Pesmi pozivajo k osvoboditvi, boju za svobodo, pišejo o spopadu z okupatorjem, boju s sovražnikom. Pišejo o smrti, trpljenju, bolečini, mučenju talcev in žalostni usodi trpečih slovenskih ljudi.

France Balantič (1921-1943)

Rodil se je v delavsko-kmečkem okolju v Kamniku. Začel je s študijem slavistike na Filozofski fakulteti, vendar študija ni dokončal. Italijani ga izženejo v taborišče. Ko ga od tam izpustijo, se pridruži belogardistom. Partizani obkolijo postojanko belogardistov, jo zažgejo in Balantič umre v tem požaru.

Za časa svojega življenja je pripravljala pesniško zbirko Muževna steblika, ki naj bi izšla leta 1942, vendar jo zavrnejo. Izide leta 1944 pod naslovom V ognju groze plapolam (dokončen naslov). Balantič je bil mnogo let po vojni zamolčan, ker je bil na strani belogardistov. Tiskajo ga samo v tujini, in sicer ga tiskajo politične migracije. Tiskajo ga v Argentini, Ameriki, ... Muževna steblika pri nas izide šele leta 1984.

France Balantič: Zasuta usta

Pesem je izšla v ciklu Žarki v Muževni stebliki. Glavna tema je smrt.

Motivi: pokopališče, hrib, križi, rože, grobovi, rumena trta.

Imamo vtise, ki so ekspresionistični. Motivi so ekspresionistična predmetnost. »Nekje« - zaznamuje tujo pokrajino, zapuščenost.

Pokopališče je na hribu, ker je dvignjen nad ostali svet. Vsi so nanj pozabili, na pokopališče. Nihče ga ne oskrbuje več, ker na pokopališču ni križev, rož.

...in prele... rokami – dvojna metafora za pesnikovo odmrlost v svetu (razpadel zid, ugasle roke).

»Ležim« - 1.os.ed., »...in pust« - na zapuščenem pokopališču lirski subjekt vidi, kako leži, sluti svojo smrt.

Dolina ponazarja, simbolizira ostali svet. Lirski subjekt je odtujen, odmaknjen, svetu ne pripada.

»Joj,... ust!« - pesnik začne dvomiti v svojo ustvarjalnost

Tema pesmi je smrt, o kateri govorijo vse podobe. Pesnik se ne boji smrti (pri meni noč je in mi sveti), ker Balantič pomeni smisel. Smrt reši lirski subjekt krutega sveta. Smrt pomeni rešitev in pomirjenost. Pesnik gre v smrt z nekim upanjem (6.verz).

Vladimir Pavšič – Matej Bor (1913-1993)

Rojen je bil v Gorici. Diplomiral je iz slavistike. Bil je profesor, novinar in gledališki kritik. Bor je bil nekaj časa dopisnik jugoslovanske obveščevalne agencije Tanjug. Bil je še direktor Drame in svobodni pisatelj. Dobil je tudi Prešernovo nagrado za svoje delo. Bil je eden prvih pobudnikov za varstvo okolja. Umrl je v Radovljici.

Poezija Mateja Bora: prevladuje partizanska lirika, predvsem balade. Pisal je tudi ljubezensko liriko oz. poezijo. Pri tej je vedno v ozadju misel na osvobodilni boj. To pomeni, da se ljubezen prepleta z motivom smrti in revolucije. Matej Bor je najvidnejši predstavnik partizanske lirike in pesnik povojnega socialnega realizma. Njegova pesniška zbirka ima naslov Previharimo viharje. Izdal jo je pod psevdonimom Matej Bor leta 1942. Ta pesniška zbirka je poleg Prešernovih Poezij najbolj slovenska, iskana, spoštovana in cenjena, ker poziva k boju, izraža sovraštvo do okupatorja, ponos in neupogljivost slovenskega naroda v tistem času.

Matej Bor – Vladimir Pavšič: Srečanje

Pesem je nastala ob koncu leta 1945. Posvečena je Borovi ženi Erni Jamarjevi – Nina. Snov za to pesem je prekop ženinega trupla. Nino so Nemci ranjeno vrnili domobrancem, da bi jo ti odpeljali v bolnišnico v Novo mesto. Vendar jo domobranci ubijejo. Zaradi prekopa trupla pesnik napiše to pesem.

Pesnik se ob lobanji pogovarja z mrtvo ženo. Osrednja motiva sta mrtva žena in lobanja. Ta pesem je sestavljena iz epskega in lirskega dela. Epski del so prve 3 kitice, kjer gre za opis dogajanja. Dogajalni čas je jesenski večer, kraj je mračna obkrska hosta. Vzdušje je v tem delu mračno (lisice... lačnih zobeh, mračna hosta). Potem je 7 kitic lirskih, saj so napisane v 1.os.ed. Gre za občutje lirskega subjekta. Lirski subjekt se pogovarja z lobanjo, kot pri Hamletu. V 6. kitici gre za Hamletovsko meditacijo. Gre za retorična vprašanja, stopnjevanja, ponavljanja. ŠE vedno je spomin na ženo zelo živ, ni je še prebolel, pozabil. Še vedno mu je v oporo (8. kitica). V zadnji kitici je nagovor, gre za stopnjevanje, anaforo (vabi,...). Sporočilo: Življenje premaga smrt.

Ta pesem je lirski balada, ker se baladno dogajanje preseli v pesnikovo notranjost. Čeprav se pojavljajo epske prvine, so lirski še vedno nad epskimi, zato je to lirski balada.

Pesniške podobe, figure:

- personifikacije □ 2. kitica: ...kar ni... dolge čase
- retorična vprašanja □ 5. kitica: Kje je jasnina oči, kje sta ustni spojini? 6. kitica: Kje si?
- nagovor □ zadnja kitica
- okrasni pridevki □ jesenski večer, mračni obkrski hosti, čudni gosti, zimskih nočeh

Karel Destovnik – Kajuh

Šolal se je v celjski gimnaziji, vendar ga zaradi revolucionarne dejavnosti izključijo. Bil je član revolucionarne skupine, ki je bila prepovedana. Šolanje nadaljuje v mariborski gimnaziji. Bil je član OF-a pri sekciji, ki je bila odgovorna za mladinsko kulturo. Umre februarja 1944, ko nemška patrolja napade Šoštanj in blizu svojega domačega kraja umre.

Leta 1943 izda pesniško zbirko Pesmi v 38 izbodih. Gre za pravo revolucionarno partizansko liriko. Sodobniki ga označijo za zgodaj odraslega, zrelega lirika.

Kajuh nosi v sebi dve stvari:

- vero in upanje v boljši svet
- slutnjo smrti

Vse Kajuhove pesmi so borbene, udarne, izražajo partizanski upor in boj za lepše življenje. Veliko njegovih pesmi je ponarodelih in uglasbenih.

Karel Destovnik – Kajuh: Bosa pojdiva, dekle, obsorej

Spada v cikel 8-ih ljubezenski pesmi. Nastale so leta 1943 v ilegali v Ljubljani. Obravnavana pesem pa nastane maja 1943 zaradi dekleta z imenom Silva Ponikvar, ki jo fašisti zaprejo.

Motivi:

- dekle
- češnja
- grobovi talcev
- galebi

V 1.kitici je prisotno romantično čustvo.

V pesmi se prepletata dve temi:

- ljubezen do dekleta
- ljubezen do domovine (grobovi, zemlja trpeča, talci)

V 2.kitici pesnik sočustvuje s padlimi. Ni jim bilo žal, da so umrli za našo svobodo. Ve, da njihove žrtve niso bile zaman.

V 3.kitici se spet pojavi romantično čustvo. Lirski subjekt obe temi poveže (... v krito... grobove). Združita se osebna in domovinska ljubezen. Češnjeve veje so namenjene talcem, ne pa ljubimcema.

Ideja: V času narodne ogroženosti je treba najintimnejša čustva podrediti boju za osvoboditev. Misli je treba na trpeče. Osebno ljubezen je treba povezati z mislijo na trpeče.

Jezik je zelo preprost, razumljiv in narečno obarvan.

- metonimija: zemlja trpeča (trpi ves slovenski narod) – personifikacija
- nagovor: bosa pojdiva, dekle...
- primera: kakor ponosni galebi nad vodo
- ponavljanje: bosa pojdiva, dekle, obsorej
- inverzija: zemlje trpeče, češnje cvetovi

Za to pesem je značilno kontrastno slikanje, ker so na eni strani beli češnjevi cvetovi, na drugi pa temni, pretemni so talcev grobovi. Na eni strani je bela barva, ki zaznamuje ljubezen, na drugi pa črna barva, ki zaznamuje trpljenje. Ljubezen gre v življenje, trpljenje pa gre v smrt.

obsorej = ob tem času, ob tej uri